Kaisa-Maria Kimmel, Tuula Kock, Sari Raassina

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
svt@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto

Lausunto: Mielenterveyslain ja hallinto-oikeuslain muuttaminen HE 14/2023 vp

Hallituksen esityksessä HE 14/2023 vp ehdotetaan muutettavaksi mielenterveyslakia ja hallinto-oikeuslakia. Esityksen mukaan jatkossa osana tahdosta riippumatonta psykiatrista hoitoa annettavasta tahdosta riippumattomasta lääkehoidosta tulisi tietyissä tilanteissa antaa kirjallinen hallintopäätös, johon potilas voisi hakea muutosta hallinto-oikeudesta. Tavoitteena on parantaa tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa hoidossa, tarkkailussa tai tutkimuksessa olevan potilaan oikeusturvaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion X v. Suomi edellyttämällä tavalla.

Kannatamme esityksen hyväksymistä ja esitämme lisäksi seuraavia hyvinvointialueille aiheutuvia kustannuksia koskevia huomioita.

Vaikutukset hyvinvointialueilla

Esitetyn muutoksen seurauksena hyvinvointialueiden hallinnollinen taakka lisääntyy. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on sitouduttu kattamaan hyvinvointialueille annettavista tehtävistä aiheutuvat lisäkustannukset. Hyvil edellyttää, että hyvinvointialueille esitetyistä muutoksista koituvat kustannukset korvataan täysimääräisesti.

Hallintopäätöstä koskevan lomakkeen käyttöönoton edellyttämien tietojärjestelmämuutosten kustannukset on aliarvioitu hallituksen esityksessä. Kustannusten arviointiin liittyy merkittäviä hyvinvointialueiden tietojärjestelmistä riippuvia epävarmuustekijöitä.

Potilaan oikeusturva tahdosta riippumattomassa hoidossa

Hyvil jakaa STM:n kannan potilaan tahdosta riippumattoman hoidon aikaisten oikeusturvakeinojen tuomisesta Suomea koskevien ihmisoikeusvelvoitteiden mukaiseksi. Potilaan asema tahdosta riippumattoman hoidon aikana poikkeaa merkittävällä tavalla muusta potilaan kanssa yhteisymmärryksessä toteutettavasta

CC BY ND

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1

hoidosta, jossa potilaslain 3 luvun mukaiset jälkikäteiset keinot ovat riittäviä ja terveydenhuollon toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisia oikeusturvakeinoja.

Oikeusturvan toteuttamisen kannalta on hyvä, että kirjallisen ja valituskelpoisen päätöksen voi saada kaikesta tahdosta riippumattoman hoidon aikana psyykkisen sairauden hoitoon määrätystä lääkityksestä rajaamatta valitusmahdollisuutta esimerkiksi vain pitkäaikaiseen lääkitykseen. Tahdosta riippumattoman hoidon jälkeen potilas voi itse valita, jatkaako hän lääkärin määräämää lääkitystä. Kertaluonteisen lääkityksen kohdalla oikeusturvan tarve on myös olemassa, vaikka muutoksenhaku ei muuta tahdosta riippumattoman lääkityksen muodossa jo toteutettua puuttumista potilaan oikeuteen nauttia yksityiselämän kunnioitusta.

Vastaavasti kannatamme valintaa mahdollistaa kirjallisen päätöksen saaminen myös pyynnöstä sen lisäksi, että päätös annetaan potilaan vastustaessa lääkitystä tai tämän tahdon ollessa epäselvä. Vaikka näillä sääntelyvalinnoilla mahdollisesti lisätään kirjallisten päätösten lukumäärää ja siten hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa, valinnat myös helpottavat lain tulkintaa. Päivittäisen työn kannalta on tärkeää, että lääkettä määräävän lääkärin on helppo tunnistaa kirjallista päätöstä edellyttävät tilanteet ja siten toimia johdonmukaisesti potilaan oikeuksien edellyttämällä tavalla.

Kiinnitämme esityksessä huomiota kirjallisen päätöksen antamisen ajankohtaan. Käytännössä tahdosta riippumatonta lääkehoitoa toteutetaan varsin vaihtelevissa tilanteissa, jolloin potilas saattaa pyytää kirjallista päätöstä vasta lääkkeen määrämisen jälkeen. Potilaan oikeuksien toteuttamisen kannalta olisi tärkeää selventää, kuinka pitkän ajan kuluttua lääkkeen määräämisestä potilaalla on yhä oikeus pyytää kirjallista päätöstä.

Itsemääräämisoikeuslainsäädännön uudistaminen

Pidämme hyvänä edistysaskeleena, että psykiatrisen tahdosta riippumattoman hoidon aikaisen lääkityksen sääntelyä kehitetään ja potilaan oikeusturvaa parannetaan esitetyllä tavalla. Esitys kuitenkin liittyy laajempaan potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan itsemääräämisoikeuden sääntelyä koskevaan uudistustarpeeseen.

Pidämme kuitenkin tärkeänä, että itsemääräämisoikeuslainsäädännön uudistamishankkeessa edetään konkreettisiin esityksiin ja muutoksiin meneillään olevan hallituskauden aikana. Tämä edellyttää STM:n niin sanotun IMO-hankkeen valmistelun riittävää resursointia ja tukemista hallituskauden aikana.

HYVIL

Kaisa-Maria Kimmel

juristi

Jakelu svt@eduskunta.fi

Tiedoksi kirjaamo@hyvil.fi